

Класифікація бізнес-середовища: системний підхід

Розширено трактування сутності поняття «бізнес-середовище», виокремлено його характерні особливості; на основі запропонованої системи критеріїв оцінки розроблено класифікацію видів бізнес-середовища з метою комплексного врахування об'єктивного різноманіття його властивостей під час обґрунтування державної політики його формування.

Ключові слова: «бізнес-середовище», системний підхід, комплексне врахування.

Ефективність економіки полягає у створенні умов, за яких сотні тисяч підприємців і менеджерів постійно здійснюють творчий пошук нового. В свою чергу, ефективність форми економічної організації, значущість її порівняльних переваг і недоліків значною мірою залежать від характеристик бізнес-середовища.

Поява нових тенденцій становлення постіндустріального суспільства, глобальної конкуренції, процеси інтеграції економічних, політичних, науково-технічних, соціальних, ресурсних, екологічних й інших аспектів господарювання, а також поглиблення внутріорганізаційних відносин підприємств та їх взаємозв'язків із зовнішнім середовищем виступають об'єктивною основою розробки класифікації бізнес-середовища з метою комплексного врахування об'єктивного різноманіття його характеристик у системі управління соціально-економічним розвитком кожного підприємства та у розробці обґрунтованої державної політики формування бізнес-середовища.

Дослідження певних елементів структури бізнес-середовища можна знайти у роботах вітчизняних вчених: В.Г. Герасимчука, С.Ф. Покропівного, В.М. Геєця, А.С. Гальчинського, М.І. Долішнього, В.М. Колота, З.С. Варналія, А.І. Мокія, О.Є. Кузьміна, М.А. Козоріз, С.К. Реверчука, А.С. Філіпенко, у працях російських і західних науковців: П.Н. Шихірева, А. Шулуса, А. Хоскінг, Г. Шмоллера, М. Портера, Р. Коуза, Д. Норта, Е. Нікбахта, Й. Шумпетера, А. Гроппеллі та ін. Проте класифікації бізнес-середовища належної уваги не надавалось.

Сучасний рівень розвитку економічної науки дозволяє представити бізнес-середовище як складну, багатомірну, поліфункціональну систему. Разом з тим вивчення бізнес-середовища є завжди актуальним, адже передбачає корективи всього накопиченого досвіду щодо досліджуваної реальності, що перебуває в постійній динаміці. Пріоритети в системі досліджень є змінні залежно від реалій та переваг суспільно-економічного поступу. Тому допустимими є як багатоаспектна класифікація і типологія бізнес-середовища, так і вивчення його під різним кутом зору.

Ми вважаємо, що бізнес-середовище – це сукупність окремих суб'єктів економіки (з їх взаємозв'язками і взаємовідносинами) і факторів оточуючого (зовнішнього) середовища, які впливають на них. Звичайно кожне підприємство має внутрішнє середовище діяльності, власні матеріально-технічні ресурси, робочу силу, технологію, розмір і територіальну конфігурацію, політику менеджменту, організаційний клімат. Проте внутрішнє середовище кожного підприємства як відкритої системи видозмінюється під впливом зовнішнього середовища, в якому і виявляється кінцевий результат господарської діяльності.

Для бізнес-середовища характерними є наступні його особливості:

- бізнес-середовище є частиною суспільного середовища та в ідеалі слугує підвищенню національного багатства і добробуту;
- функцією якості бізнес-середовища є ефективність економічних процесів у країні;
- бізнес-середовище має властивості територіальної цілісності, в межах якої формується діловими людьми, нацією та інститутами (державними, фінансово-кредитними та ін.) з їх взаємозв'язками та взаємовідносинами;
- бізнес-середовище формується факторами (правового, політичного, соціального, економічного характеру), сукупність яких створює умови для функціонування бізнесу економічних суб'єктів конкретного суспільства, здійснення ділових відносин та функцій [1, с. 435].

Класифікація бізнес-середовища може ґрунтуватися на різних критеріях, в основі множинності яких лежить об'єктивне різноманіття його властивостей. Різного роду критерії та класифікації накладаються одна на одну, взаємно переплітаються, хоча і відображають різні сторони бізнес-середовища. Тому розгляд усієї сукупності критеріїв і класифікацій дозволить створити цілісне, всеохоплююче уявлення про бізнес-середовище як систему.

Класифікація видів бізнес-середовища (рис. 1)

Стосовно діяльності суб'єктів бізнесу:

- внутрішнє бізнес-середовище (внутріорганізаційне чи внутріуправлінське середовище підприємства чи організації);
- зовнішнє бізнес-середовище (зовнішнє оточення підприємства).

Внутріорганізаційне бізнес-середовище формується самим господарюючим суб'єктом, адже є у полі зору його впливу та управління. Внутріорганізаційне бізнес-середовище складається з підконтрольних підприємству його внутрішніх елементів і підсистем, які характеризують потенціал поточного функціонування та розвитку, соціально-психологічну ситуацію (власні матеріально-технічні та технологічні ресурси, кадровий потенціал, структуру та політику менеджменту, організаційний та психологічний клімат).

Внутрішнє середовище кожного підприємства як відкритої системи видозмінюється під впливом зовнішнього середовища, в якому і виявляється кінцевий результат господарської діяльності. На відміну від внутрішнього, зовнішнє бізнес-середовище здебільшого перебуває поза зоною впливу і управління підприємства. Проте підприємницькі структури можуть впливати на зовнішнє бізнес-середовище шляхом інтегрування в інститути самоврядування, громадські організації, які б представляли інтереси різних бізнес груп (за галузями, розміром, регіональною приналежністю), незалежні громадські організації, які б здійснювали моніторинг суспільних процесів, запровадження інституційних механізмів постійного діалогу влади з бізнесом та ін. Коли в країні немає взаєморозуміння влади і бізнесу, то зовнішнє бізнес-середовище перебуває в антагонізмі із внутрішнім.

І власне, відсутність в Україні протягом тривалого часу цілеспрямованої державної політики щодо забезпечення діалогу влади і бізнесу призвела до суттєвого викривлення відносин між ними. Підприємці були фактично відсторонені від впливу на економічну політику держави і, не маючи нормативно-правових інструментів вирішення накопичених проблем, змушені застосовувати антиконкурентні дії, «проникати» у владні структури, реалізуючи свої корпоративні інтереси. Найбільш значуща частина взаємовідносин бізнесу і держави перемістилась у вузький соціальний простір, вільний від інституційних

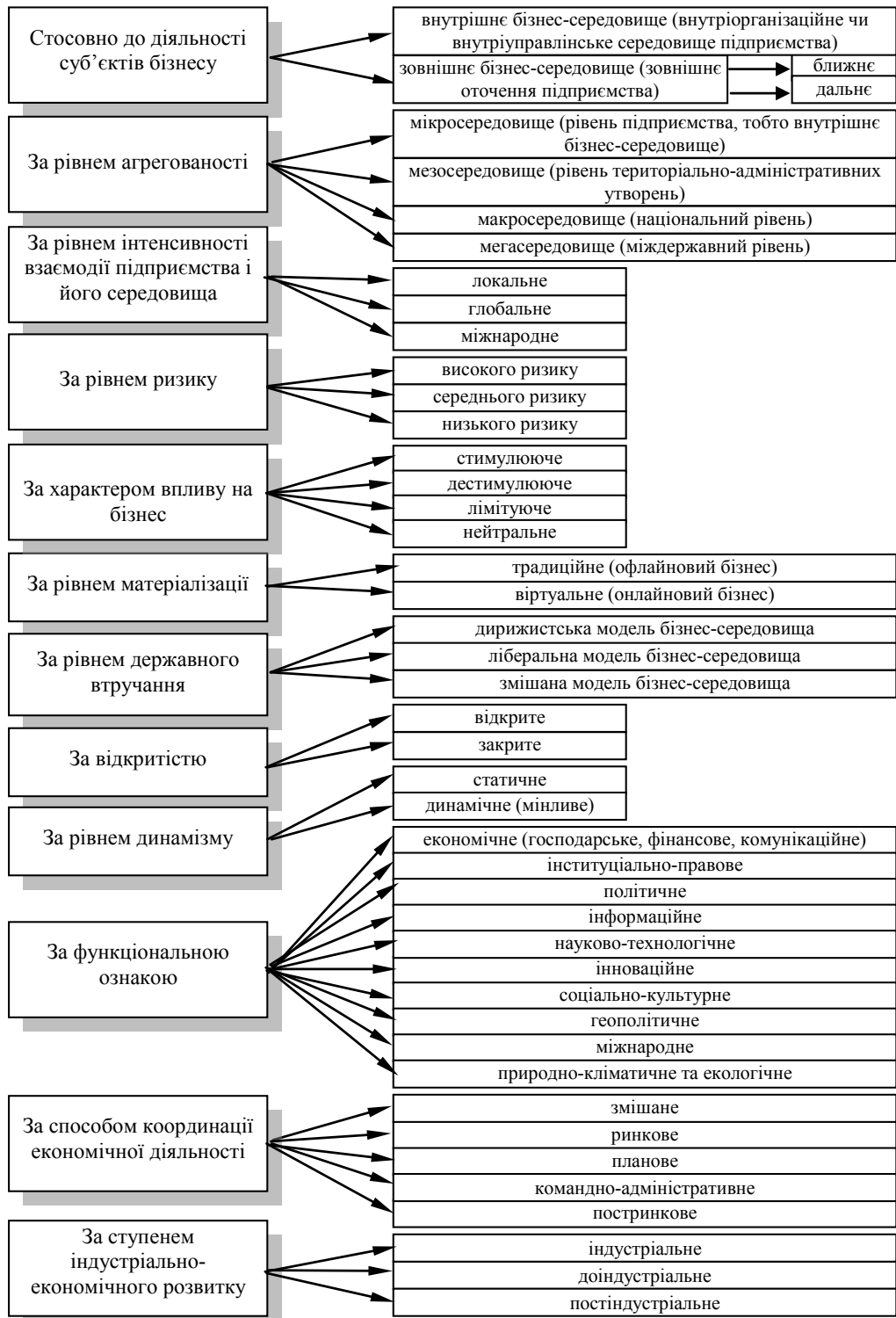

Рис. 1. Класифікація видів бізнес-середовища

обмежень, центральне місце в якому посіли неформальні зв'язки на високому та найвищому рівнях. Організаційний вакуум став сприятливим середовищем для поширення тіньових, корупційно-кримінальних псевдоринкових стосунків та різних форм «приватизації влади» у державі. Подекуди економічне виживання суб'єкта бізнесу досягається за рахунок невиконання зобов'язань, прямого обману партнерів з бізнесу, а часто й держави. За таких умов неможливою є консолідація зусиль та інтересів вітчизняного бізнесу щодо реалізації ключових завдань сьогодення: формування в Україні економіки європейського рівня, забезпечення стійкого зростання добробуту нації, побудови засад інноваційної економіки та інформаційного суспільства тощо [2].

Баланс інтересів між внутрішнім та зовнішнім середовищем встановлюється за наявності порозуміння влади і бізнесу, що в кінцевому підсумку приводить до мінімізації тіньових оборотів, легалізації бізнесу, повноцінної реалізації бізнесом соціальних функцій, прориву в запровадженні європейських стандартів організації бізнесу, демократизації та демонополізації влади, а також, у цілому, до підвищення ефективності економічних реформ.

Зовнішнє бізнес-середовище, в свою чергу, поділяється на загальне (даліше) і специфічне (ближнє). Загальне можна охарактеризувати умовами та факторами непрямого впливу: політична ситуація, економічне становище країни, інституціонально-організаційне, інфраструктурне, науково-технологічне, геополітичне, соціально-культурне, природно-кліматичне та екологічне середовища, глобалізація, інтеграція та транснаціалізація бізнесу, міжнародні події й зміни кон'юнктури світового ринку та ін.

Ближнє середовище формується факторами прямого впливу: законодавча база та система підзаконних нормативних актів, що регулює підприємницьку діяльність, тарифна і податкова політика, конкуренція, корупція, рейдерство і тіньова економіка, доступ до ринків капіталу і кредитів, адміністративні бар'єри, система стандартизації, розвиток ринку для інформаційно-комунікаційних технологій, захист приватної й інтелектуальної власності, умови створення підприємства та отримання ліцензій, економіко-політичні свободи, економічна кон'юнктура та структура, профспілки та ін.

За рівнем агрегованості бізнес-середовище класифікується таким чином:

- мікросередовище (рівень підприємства чи внутрішнє бізнес-середовище),
- мезосередовище (рівень територіально-адміністративних утворень),
- макросередовище (національний рівень),
- мегасередовище (міждержавний рівень).

У процесі розвитку світової економіки наприкінці ХХ ст. підвищується роль мегасередовища в умовах посилення процесів глобалізації, інтеграції та транснаціоналізації бізнесу, зміни кон'юнктури світового ринку. Внаслідок цього нівелюються національні кордони, відбувається формування в світовому масштабі комплексу виробничо-збутових структур, розгалуженої інформаційної мережі, знімаються обмеження щодо переміщення капіталу, ресурсів, товарів та робочої сили. З посиленням інтегрованості світового економічного простору зростає його роль як єдиного мегасередовища із спільними ознаками кон'юнктурної динаміки. Класичним прикладом мегасередовища є Інтернет, у межах якого формується глобальне бізнес-середовище.

Проте, як зазначає Я. Жаліло, «один з визначальних парадоксів глобалізації полягає в поєднанні тенденцій економічної інтеграції в глобальних масштабах з тенденціями економічної дезінтеграції на рівнях національних економік. Розімкнувши один із провідних «контурів» економічної системи – потік капіталів

та доходу на них, – економічна глобалізація безпосередньо втручається у ключовий регулятор конкуренції на національному ринку – внутрігалузевий та міжгалузевий перетік капіталів, модифікуючи сам зміст конкуренції. Відтак глобалізація потребує паралельного посилення внутрішньої інтеграції національної економіки через потужний національний ринок. Збереження національної економічної цілісності можливе лише шляхом участі національних урядів у своєрідній «конкуренції» за краще бізнес-середовище» [3, с. 37].

Спроможність бізнес-середовища щодо супроводження й використання конкурентоспроможних товарів та послуг, його цілісність, кваліфікованість, дисциплінованість та платоспроможність учасників є визначальними якісними ознаками бізнес-середовища на сучасному етапі розвитку економічних відносин.

За рівнем інтенсивності взаємодії підприємства і його середовища можна умовно виділити бізнес-середовище: локальне, глобальне та міжнародне.

Локальне бізнес-середовище формується факторами прямого впливу на господарську діяльність підприємства та самою діяльністю. До елементів локального бізнес-середовища відносять споживачів, постачальників, капітал, трудові ресурси, конкурентів, закони і державні органи, профспілки. При цьому варто було б розглянути елементи локального бізнес-середовища через призму інтересів і проблем, а саме щодо клієнтів, регуляторних органів, ринків, конкуренції і співвідношення конкурентних переваг.

Глобальне бізнес-середовище формується більш загальними процесами, явищами, подіями і тенденціями, які безпосередньо не пов'язані з операційною діяльністю підприємства, однак, у цілому, формують контекст бізнесу. А саме, це економічна, соціально-культурна, політична, правова, інституціонально-організаційна, науково-технологічна, природо-кліматична, екологічна складові.

Глобальне бізнес-середовище характеризується новим міжнародним поділом праці, розширенням спеціалізації не лише за видами економічної діяльності, але й за випуском та постачанням на світовий ринок окремих стадій технологічних процесів. З удосконаленням інформаційних технологій фінансова сфера перейшла на новий вектор самодостатності, відкривши нові можливості щодо інвестування і кредитування, а відтак, – і масштабних спекуляцій. Тісно переплелись фактори бізнес-середовища, колишні зовнішні стали внутрішніми не лише для транснаціонального, але й для національного бізнесу. А також в умовах глобального бізнес-середовища частина функцій управління передана міжнародним організаціям і, в першу чергу, Світовій Організації Торгівлі щодо уніфікації норм і правил міжнародної торгівлі товарами і послугами.

Глобальне бізнес-середовище у функціональному плані складається з: глобальної фінансової системи, глобальної системи обміну результатами інтелектуальної діяльності, глобальної системи просування товарів і послуг, включаючи транспортування, збереження, страхування, маркетинг, рекламу й організацію товарних потоків та інші необхідні операції.

Для вітчизняного бізнесу входження нашої країни у світову економіку означає те, що за відкритості національної економіки в глобальному середовищі опиняються всі виробники і продавці, незалежно від того, працюють вони на національний чи іноземний ринок. Це виявляється й у посиленні конкуренції, і в необхідності дотримання всіх міжнародних правил торгівлі, розрахунків й ін.

Міжнародне бізнес-середовище ще називають середовищем бізнесу багатонаціональних компаній. В умовах виходу підприємства на закордонні ринки воно формується факторами міжнародного бізнесу, тобто особливостями культури, економіки, політичної ситуації, державного та іншого регулювання.

За рівнем матеріалізації бізнес-середовище диференціюється на:

- традиційне бізнес-середовище (офлайновий бізнес),
- віртуальне бізнес-середовище (онлайновий бізнес).

В умовах інформаційного суспільства віртуалізація як характерна ознака сучасного бізнес-середовища характеризується поширенням гнучких внутрі- і міжорганізаційних мережноінтегрованих організаційних структур без інституціональних і структурних рамок для ефективного використання неоднорідних матеріальних і нематеріальних ресурсів. Віртуалізація, що спостерігається в розвинених країнах починаючи з 90-х років ХХ ст., піднімає питання готовності вітчизняних підприємств до інформаційної стадії розвитку.

«Віртуальне підприємство – новітній вид міжорганізаційного кооперованого підприємства, яке тимчасово поєднує певну кількість юридичних та фізичних осіб і завдяки високій раціоналізації системи виробництва, продажу товарів і послуг, розширенню їхнього асортименту формує віртуальний ринок і приносить значні додаткові вигоди споживачам» [4].

Віртуалізація веде до зміни традиційних уявлень про межі галузей і вимагає зміни правил ринкової гри. Для віртуального середовища характерні такі властивості [5]:

- віртуальний прозорий електронний ринок, представлений інформаційними і комунікаційними послугами комерційного призначення з вільним доступом, добровільною і рівноправною участю партнерів, що діє в реальному масштабі часу цілодобово і охоплює весь світ, у результаті чого знімаються різні часові і просторові обмеження на здійснення операцій;
- віртуальна реальність, як імітація реального життя і реальних бізнес-процесів, дозволяє інтуїтивно вибудувати складні структури, дає можливість створити в уяві матеріальні і нематеріальні блага до того, як вони набудуть реального існування;
- внутрі- і міжорганізаційні динамічні мережі поєднують співробітників і партнерів, використовують у роботі гнучкі форми поділу праці й об'єднання компетенції, працюють з банками даних і застосовують трансфер знань.

Поява віртуального середовища веде до виникнення віртуальної економіки, у якій «ігровим полем» є світовий кіберпростір.

Віртуальні економічні відносини супроводжуються економією витрат на виробництво і доставку товару, яка, залежно від галузі, може становити від 2 до 39% [6]. Економічна ефективність віртуальних виробничих відносин забезпечується за рахунок економії витрат на приміщення і персонал; застосування гнучкої організації роботи і гнучкого штату; можливості залучення фахівців високого рівня незалежно від їхнього місця проживання; можливості створення робочих груп, які могли б перебувати в різних часових зонах для забезпечення цілодобової роботи над терміновими проектами; підвищення продуктивності (усунення перешкод для роботи, скорочення втрат часу на переїзд); нової мотивації праці, базованої на довірі. [7, с. 353-354].

Проте поширення віртуальних підприємств має й певні труднощі і проблеми, а саме: далеко не всі види роботи можна виконати індивідуально та в самокерованому середовищі; є види діяльності, що передбачають реальні, а не віртуальні відносини; не у всіх працівників однакова мотивація щодо самостійної роботи та соціальної реалізації.

Характерною проблемою віртуального бізнес-середовища, що перешкоджає поширенню віртуальних підприємств в Україні, є неврегульованість інституційно-організаційних основ їх функціонування, а саме, в частині податкового законодавства, об'єктів та суб'єктів бізнесу, механізму міжнародних віртуальних

угод. Тому створення законодавчого поля функціонування віртуальних підприємств у масштабах національної економіки стає необхідною умовою входження у глобальний економічний простір.

За характером впливу на суб'єкти бізнесу бізнес-середовище поділяється на: стимулююче (забезпечує формування сприятливих умов функціонування бізнесу), дестимулююче (загрозливо впливає на підприємницьку діяльність), лімітуюче (встановлює певні бар'єри діяльності), нейтральне (нейтральна позиція щодо втручання та стимулювання діяльності бізнес-агентів).

При дослідженні бізнес-середовища слід враховувати спектр його впливу (вибіркової чи загальної дії), а також види економічної діяльності, розміри та типи підприємств тощо.

За рівнем динамізму бізнес-середовище може поділятися на: статичне і динамічне (мінливе). Рівень динамізму бізнес-середовища пов'язаний зі швидкістю, частотою та характером змін (рухливості).

Необхідно враховувати, що незмінних станів у суспільному житті не існує, проте різним може бути ступінь економічних змін. Динамічне бізнес-середовище може перебувати в стані внутрішньої еволюції при збереженні історичної основи (наприклад, ринкової економіки, що розвивається), а також може змінюватися у процесі переходу до нової якості економіки (наприклад, від командної до ринкової економіки). З іншого боку, бізнес-середовище може змінюватись лінійно, характеризуючись поступальним рухом, соціально-економічним прогресом, і нелінійно – з переривчастістю і циклічністю процесів, стохастичністю явищ і т. п. Суспільний поступ останніх років свідчить про те, що нелінійність соціально-економічного розвитку стає усе більш помітною характеристикою бізнес-середовища.

За рівнем державного втручання розрізняють: дирижистську, ліберальну та змішану модель бізнес-середовища.

Дирижистська модель заснована на застосуванні принципів традиційної промислової політики, включаючи виділення галузевих пріоритетів і державну (фінансову і нефінансову) підтримку цих секторів. Дана модель ґрунтується на етатистській ідеології, на вірі в можливість держави об'єктивно визначати пріоритети і формувати довгострокову стратегію економічного зростання. Для цієї моделі бізнес-середовища характерними є розширення державного контролю над активами провідних галузей та прийняттям інвестиційних рішень, протекціонізм як спосіб захисту вітчизняного виробника від конкуренції більш потужніших іноземних фірм.

Переваги дирижистської моделі бізнес-середовища полягають у можливостях та посиленні ролі держави у напрямку інноваційного розвитку та структурної перебудови, а саме шляхом перерозподілу природної ренти на користь наукомістких і високотехнологічних галузей економіки, послідовного проведення політики зниження процентної ставки, створення державних гарантій для трансформації нагромаджень населення в інвестиції, підвищення доходів і стимулювання сукупного попиту. Проте недоліками цієї моделі є зниження ролі приватних інвестицій, ділового співробітництва держави та бізнесу у виробленні курсу економічного розвитку, до того ж на фоні посилення регуляторного впливу і невизначеності знижується ділова активність.

Ліберальна модель розвитку бізнес-середовища спирається на ділову активність та інвестиції приватного сектора. Відповідно до цієї моделі передбачаються скорочення державних витрат, підприємництва і економічних структур державного управління, доприватизація державного майна, а проблеми структурної перебудови

вирішуються автоматично «знизу» шляхом зниження податкового навантаження на приватний бізнес і зниження державного контролю за його діяльністю. Роль держави полягає у проведенні інституціональних реформ, створенні сприятливих умов для мобілізації ресурсів і можливостей приватного сектора, ділового партнерства та довіри між владою і бізнесом, моніторингу конкурентоспроможності компаній і регіонів, підтримці зростаючих інноваційних компаній та ініціатив регіональної і місцевої влади щодо поліпшення бізнес-середовища.

Особливої актуальності останнім часом набуває орієнтація на лібералізацію економіки через створення сприятливого інституціонального середовища з метою активізації підприємництва, структурної реформи й економічного росту. В умовах ліберальної моделі бізнес-середовища приватний бізнес сам здійснює пошук точок зростання, пряму фінансову та інвестиційну підтримку інноваційних та стратегічних проєктів.

Історичний розвиток, різні масштаби і формати повноважень публічної влади у взаєминах з економікою та суспільством сприяли формуванню відносно стійких і досить різноманітних типів відносин між державою й агентами бізнесу, а відтак – і різних економіко-політичних моделей державної політики, що зосереджувались навколо класичних дирижистської («етатистської» – самодостатньої і домінантної) та ліберальної («мінімалістської»). Відповідно до цього, крім двох основних моделей консолідації економічного росту виділяють також «чейболистську» (зміцнення фінансово-промислових груп) та інституціональну (формування сучасного інституціонального середовища) [8].

Економічні дискусії прихильників різних напрямків економічної політики не привели до перемоги одного з підходів. Сучасна економічна політика України включає всі чотири підходи до консолідації економічного росту, адже спостерігається підвищення регулятивної активності держави, відбуваються зміцнення фінансово-промислових груп, формування і зміцнення інститутів, характерних для сучасних ринкових демократій. Але залишається відкритим питання про те, наскільки стійкою може бути така економіко-політична конфігурація.

Отже, змішана модель бізнес-середовища – це симбіоз ринку та адміністративного впливу на формування сприятливих умов ведення бізнесу, наявність рівних організаційних можливостей державних органів і ділових кіл. Присутність такої моделі в Японії дозволила розробити державну стратегію, що всесторонньо базувалась на врахуванні господарських інтересів кожного члена суспільства, розширяючи тим самим можливості економіки загалом. Державні органи і агенти бізнесу проводили спільну політику зовнішньоекономічної експансії на міжнародному ринку у напрямку удосконалення функціонально-територіальної організації господарства, підвищення рівня і якості життя населення країни.

Оптимізація включення нашої держави до світогосподарського процесу вимагає пошуку ефективної та динамічної моделі макроекономічної рівноваги, розробки об'єктивних критеріїв регулювання економіки, обґрунтування конкретних інструментів ступеня втручання в економічні процеси та державної політики на засадах збереження й захисту економічних інтересів країни та її економічних агентів. Орієнтирами державної економічної політики має бути розвиток відтворювальних механізмів та збалансованих пропорцій в економічній системі. При цьому важливо, щоб економічна політика держави будувалась не з позиції обмеження конкуренції, а з позиції збереження на внутрішньому ринку України її добросовісного характеру, на засадах забезпечення відновлення місткості внутрішнього ринку, реалізації факторних переваг України, врахування соціально-економічних та політичних особливостей нашої держави.

За відкритістю бізнес-середовище поділяється на: відкрите та закрите.

Відкрите бізнес-середовище передбачає вільну від твердої регламентації, спільну економічну діяльність суб'єктів бізнесу з елементами товарно-грошових відносин, співпраці, конкуренції, забезпечення окремих інтересів. Тобто відбувається вільний рух та вихід на міжнародні ринки товарів, капіталу, робочої сили, грошей та інформації як продавця, так і покупця.

Відповідно до економічної теорії систем [9] відкрите бізнес-середовище набуває властивостей відкритої економічної системи, а саме:

- відбувається постійний потік внутрішніх та зовнішніх флуктуацій, які в сукупності не дають можливості встановлення зрівноваженого стану, тому бізнес-середовище постійно змінюється, є динамічним і неврівноваженим;
- для бізнес-середовища притаманний самоорганізаційний характер за рахунок спільної взаємодії його елементів;
- переважають ринковий і етичний типи зв'язку компонентів;
- елементи бізнес-середовища також мають відкритий характер;
- бізнес-середовище поліцентричне;
- за наявності резервів різних ресурсів лімітуючим фактором пропозиції виступає попит, а не ресурсні обмеження, як у закритому бізнес-середовищі;
- регулювання супроводжується нормами.

З позиції системного підходу, закрите бізнес-середовище стає системою, яка є організованою і впорядкованою в своїх межах, здатна зберігати тривалу поведінку і структуру, але за відсутності відтоку ентропії в середовищі відбувається руйнування його як системи. Тобто, в умовах закритого бізнес-середовища відсутній вихід на міжнародні ринки або присутній лише незначний обсяг торгівлі на них.

Відкритість чи закритість бізнес-середовища завжди є явищем відносним, яке вказує на визначальну тенденцію, тому що в дійсності немає абсолютно закритого чи абсолютно відкритого середовища. Абсолютна відкритість чи закритість загрожує втраті цілісності середовища як системи. При цьому бізнес-середовище може бути відкритим, наприклад, в економічному плані, а закритим – у культурному, політичному чи ідеологічному. Але частіше спостерігається відкритість / закритість стосовно більшості типів середовищ.

Для соціально-економічного розвитку України характерною є фундаментальна проблема вибору системи відкритості національної економіки до зовнішнього високорозвиненого у конкурентному плані, глобалізованого та інтегрованого світу. В умовах широкомасштабного трансформаційного процесу глобальної економіки, впровадження новітніх інформаційних технологій, транснаціоналізації процесів виробництва та обміну більшість науковців та практиків дотримуються думки, що пріоритетною для економіки України є саме ліберальна економічна політика. Проте існують також погляди, згідно з якими більшої відкритості економічної системи, ефективного включення в світові процеси глобалізації та інтеграції можна досягти лише за допомогою поступового наближення до стандартів високоліберальної економіки з тимчасовим використанням заходів протекціоністського характеру, бо економічно необґрунтована швидка лібералізація може стати причиною структурної та системної деградації в економіці країни і в цілому уповільнити процеси інтеграції України в світовий економічний простір.

Особливо важливими є пошук оптимального співвідношення між використанням політики лібералізації та економічного протекціонізму в Україні, дослідження особливостей їх впливу на структурно-системні зміни економічного розвитку, активізацію інвестиційних та інтеграційних процесів у глобальному середовищі, формування конкурентоспроможних позицій і повноцінна участь країни у світовому поділі праці.

Розроблена класифікація дає можливість всебічно оцінити бізнес-середовище, що набуває важливого значення для бізнес структур при стратегічному управлінні господарською діяльністю, а також виступає фундаментальною основою для розробки та обґрунтування напрямів та механізмів державної політики формування бізнес-середовища в Україні. Подальші наукові пошуки будуть базуватись на більш детальній структуризації та розробці концептуальної моделі дослідження бізнес-середовища, визначенні пріоритетних груп факторів його формування залежно від видів бізнесу та його мотиваційних типів.

Список використаних джерел

1. Мельник М.І. Теоретико-методологічні підходи дослідження бізнес-середовища // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Структурна трансформація територіальних суспільних систем (Зб. наук. пр.). Вип. 5 (67) / Редкол.: відп. ред. д.е.н., проф. Є.І. Бойко. – Львів: НАН України. Ін-т регіональних досліджень, 2007. – С. 423-436.
2. Експертна доповідь «Україна в 2006 році: внутрішнє і зовнішнє становище та перспективи розвитку» // <http://www.niss.gov.ua>
3. Конкурентоспроможність економіки України в умовах глобалізації / Жаліло Я.А., Базилюк Я.Б., Белінська Я.В. та ін. / За ред. Я.А. Жаліло. – К.: НІС, 2005. – 388 с.
4. Економічна енциклопедія: У 3 т. / Редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Вид. центр «Академія», 2000. – 864 с.
5. Вютрих Х., Филипп А. Виртуализация как возможный путь развития управления // Проблемы теории и практики управления. – 1999. – № 5.
6. Стрелец И.А. Новая экономика и информационные технологии. – М.: Экзамен, 2003. – 256 с.
7. Социально-экономические проблемы информационного общества / Под ред. д.э.н., проф. Л.Г. Мельника. – Сумы: ИТД «Университетская книга», 2005. – 430 с.
8. Мау В. Экономическая политика 2006 года: на пути к инвестиционному росту // Вопросы экономики». – № 2. – 2007.
9. Ерохина Е.А. Теория экономического развития: системно-синергетический подход // <http://orel.rsl.ru/nettext/economic/erohina/index.html>

Мельник М.И. Классификация бизнес-среды: системный подход.

Расширено толкование сущности понятия «бизнес-среда», выделены его характерные особенности; на основе предложенной системы критериев оценки разработана классификация видов бизнес-среды с целью комплексного учета объективного многообразия ее свойств при обосновании государственной политики ее формирования.
Ключевые слова: «бизнес-среда», системный подход, комплексный учет.

Melnyk M.I. Classification of Business-Environment: the System Approach.

Interpretation of the essence of concept “business environment” has been expanded, its prominent features have been singled out; on the basis of the offered system of criteria of an estimation classification of kinds of business environment for the purpose of the complex account of objective variety of its properties during the substantiation of a state policy of its formation has been elaborated.

Key words: «business–environment», systems approach, complex account.

Надійшло 26.05.2008 р.